

Министерство просвещения Российской Федерации
Министерство образования Республики Тыва
Управление образования Каа-Хемского района
МБОУ СОШ с.Усть-Бурен

Рассмотрено:
на педагогическом совете
Протокол № 1
от «28» августа 2023 г.

Утверждено:

Директор школы

Мыдый А.Н.

ПРИКАЗ № 1/87

от «1» сентября 2023 г. Ш

с.Усть-Бурен

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
учебного предмета «Родной (тувинский) язык»
для обучающихся 10 класса

Усть-Бурен 2023

Тайылбыр бижик

Ажылчын программаны 2022-2023 өөредилге чылында ажыглаттынып турган «Кол ниити өөредилгениң 5-9 класстарына «Төрөөн (тыва) дыл» эртемниң чижек өөредилге программасында» (Тургузукчулары: ф.э.к. К.Б. Доржу, Ч.А. Сарыглар. 2021.) чамдык темаларның туруштары Федералдыг ажылчын программада (2023ч.) өскерли берген, ынчангаш 2023-2024 өөредилге чылында федералдыг ажылчын программаже чоорту шилчииринге методиктиг дуза чедирер сорулга-биле кылганы (Тургузукчузу Ч.А. Сарыглар, Кызылдың 9 дугаар гимназиязының дээди категорияның тыва дыл болгаш чогаал башкызы, НШХИ-ниң улуг методизи) чижек календарь-тематиктиг планнаашкын тургустунга даянган.

2023-2024 өөредилге чылында РФ-тин ОФКС-тин негелделеринге дүүштүр ниити өөредилге черлеринин 5-11 класстарына тыва дылдың чижек программасына даянып кылган.

Тыва дыл, 10-11 класс. Сувандии Н.Д., Е.М.Куулар, Шаалы А.С.-Кызыл. НШХИ, 2023 ч

Программа ёзугаар чылда- 68 шак. 2023-2024 чылдың өөредилге планында 34 шак.

Амгы үеде тыва дыл Тыва республиканың күрүне дылы болбушаан, тыва чоннун төрөөн дылы бооп чоруур. Өөреникчилерни дылга өөредири оларның долгандыр турар бойдуска болгаш ниитилелге хамаарылгазын база үзел бодалдарын хевирлээр. Оон аңгыда төрөөн дыл эртеми уругларның логиктиг боданыышкынын, дыл-домаан сайзырадыр.

Өөредилге программасы болгаш өөредилге номнары өөреникчилерге теоретиктиг, практиктиг билиглерни дамчыдарының кол принциптери, методтары, аргалары-биле харылзаалыг. Тыва дыл кичээлдеринге хереглээр сөзүглелдер, өөредилге номнарында бердинген мергежилгелерниң сөзүглелдери чечен чогаалдардан алдынгылаан.

5-9 класстарга төрөөн дыл курузу 1-4 класстарга өөренип эрткен чүүлдерниң дорт уланчызы болур. Ынчангаш башкы өөреникчилерниң эге класстарга төрөөн дылга чүнү эрткенин, кандыг мергежилдер болгаш чаңчылдар чедип алганын эки билир ужурлуг.

Тыва дылды өөредиринин сорулгалары:

- хамааты мөзү-шынар болгаш төрөөн чуртунга ынак болурунга кижизидер, төрөөн дылынга ынак, төрөөн дылын чүдүлге-сүзүглелин үнелээри дег медресеп билиринге, чугаалажып билиринге болгаш төрөөн дылынга даянып тургаш, өске-даа эртемнерни чедишкинниг билип албышаан, долгандыр турар амыдырал болгаш бойдус дугайында билиглерин калбартыр;

- угаан-бодалын болгаш дыл-домаан сайзырадыр, медреселдиг, литературлуг дылдың нормаларын ажыглап тургаш хостуг чугаалажып, бодунуң бодалын шын чугаалап билиринге чаңчыктырар;

- тыва дылдың билиглерин шингээдип алыр, номчаан болгаш дыңнаан чүүлүнүн кол бодалын илередип билир;

- уругларның сөс-домаан байыдар болгаш грамматиканың өске-даа хевирлерин чугаа домаанга ажыглап шыдаар;

- шингээдип алган аргаларын болгаш билиглерин херек кырында амыдыралга ажыглаары.

Школага тыва дылды башкылаарының сорулгалары:

- өөреникчилерге лексика, фонетика, сөс чогаадылгазы, грамматика (морфология болгаш синтаксис), стилистика аймаандан тодаргай билиглерни бээр, алган билиглерни практика кырынга ажыглап билириниң мергежилдерин болгаш чаңчылдарын хевирлээр;
- шын бижиириниң болгаш бижик демдектерин салырынын быжыг чаңчылдарын бээр;

- теория талазы-биле алган билиглеринге даянып, программа негелдезинге дүүштүр боттарынының аас болгаш бижимел-биле харылзаалыг илеридиниң мергежилдери-биле чепсеглээр;
 - өөреникчилерни литературлуг дылдың нормаларына чаңчыктырар, оларның сөс курлавырын байыдар болгаш чугаазының культуразын бедидер;
 - өөреникчилерниң ниитилел амыдыралына дылдың ужур-дузазының, хөгжүлдезиниң дугайында база тыва дылдың өске дылдарның аразында туружунуң дугайында бөдүүн билиглери-биле таныштырар;
 - оларның логиктиг боданыышкын болгаш чугаазын сайзырадыр;
 - төрөөн дылына камныг болгаш хандыкшылдыг болурунга кижизидер, дылдың байлаан шингээди алырына өөреникчилерниң сонургалын күштелдирер;
 - өөреникчилерни патриотзмниң болгаш интернационализмниң ёзузунга кижизидер, оларның материалсчи үзел-бодалдарын хевирлээр;
 - ном болгаш билиглерниң өске-даа үндезиннери-биле ажылдаарына өөреникчилерни чаңчыктырар;
 - өөреникчилерни боттары боданып өөрениринге чаңчыктырар;
 - шын, медреселдиг, аянныг номчуурунуң мергежилдерин сайзырадыр;
 - төрөөн дыл кичээлдерин өөреникчилерниң мөзү-шынар, күш-ажыл болгаш эстетика талазы-биле кижизидилгезин боттандыраарына бүрүнү- биле ажыглаар;
- өөреникчилерни харысалгалыг болурунга, өөрөдигениң болгаш күш-ажылдың сагылчурумун сагырына кижизидер.

Тыва дыл башкылаарының кол ажыл үгланыышкыны:

1. Өөреникчилерни медреселдии-биле шын номчуур, бижиир болгаш чугаалаарына өөрөдири;
2. Оларга төрөөн дыл болгаш чогаал талазы-биле эге билиглерни бээри;
3. Өөреникчилерни ном-биле ажылдаарына чаңчыктырар болгаш оларның дылга сонургалын, номчулгаже болгаш билиглерже чүткүлдүүн хайныктырары;
4. Өөреникчилерниң мораль болгаш эстетика талазы-биле кижизидери;
5. Өөрөнип таныыр чүүлдерин сайгарып, бөлүктөп, деңнеп, түңнеп, оларның иштинден кол болгаш чугула чүүлдерни тып, тайылбырлап билиринге чаңчыктырары.

Материал-техниктиг болгаш информация-техниктиг хандырылгазы

Уругларның шингээдикчи болгаш чогаадыкчы чоруун сайзырадырының шиитпирлээри-биле янзы-бүрү дидактиктиг, информациялыг материалдарны (энциклопедиялар, словарьлар, Интернет-ресурстар) дээш өске-даа материалдарны ажыглаарын сүмелээр

Өөрөдиге-тематиктиг планнаашкын

№	Темалар болгаш эгелери	Үлөттинген шактар	Ооң иштинде	Чугаа сайзырадылгазы
---	------------------------	-------------------	-------------	----------------------

			хыналда ажылдар	
1	Дылдар дугайында ниити билиглер	3		
2	7-ги класска өөренип эрткен чүүлүн катаптаары	1	1	
3	Синтаксис болгаш сос каттыжыышкыны	5	1	
4	Бодуун домак	7	1	
5	Домактын ийиги черге кежигуннер	5	1	
6	Чангыс составтыг домактар	5		1
7	Долу болгаш олу эвес домактар	2		1
8	Нарынчыттыг домактар	16		1
9	Чугаа чорудулгазы. Чугаа культуразы	5	1	

Тематическое планирование

по предмету «Родной (тувинский) язык»

наименование предмета (курса)

класс 10

учитель Балчый Чечен Эрес-ооловна

(ФИО) полностью

Количество часов по учебному плану:

Всего 68 часов; в неделю 2 час(ов)

Плановых контрольных работ 5

Планирование составлено на основе 1. Ниити өөредилге черлеринге кол ниити өөредилгениң «Төрээн (тыва) дылга» чижек ажылчын программазы (5-9 класстар) (10-11 класстар) Тыва дыл болгаш харылзаалыг чугаа сайзырадылгазы 5-11 класстар. Күрүне стандартыга болгаш өөредилге программалары». Авторлары: К.Б. Доржу филология эртемнериниң кандидады, доцент, Ч.А. Сарыглар Кызылдың 9 дугаар гимназиязының дээди категорияның башкызы. 2. КОЛ НИИТИ ӨӨРЕДИЛГЕНИҢ 5-9 КЛАССТАРЫНГА «ТӨРЭЭН (ТЫВА) ДЫЛ» ЭРТЕМИНГЕ ЧИЖЕК КАЛЕНДАРЬ-ТЕМАТИКТИГ ПЛАННААШКЫН (2023-2023) Тургузукчузу: Ч.А. Сарыглар, Кызылдың 9 дугаар гимназиязының дээди категорияның тыва дыл болгаш чогаал башкызы, НШХИ-ниң улуг методизи

Программа

Учебник Тыва дыл, 6 кл. Е.М. Куулар, Т.Б. Оюн, Ч.А. Сарыглар, Ч.М. Тюлюш-Кызыл. НШХИ-

22ч

(название, автор, издательство, год издания)

Календарь-тематиктиг планнаашкын

Тыва дыл 10 класс

№	Темалар	шагы	үези	факт	ЭОР ЦОР
---	---------	------	------	------	------------

	Дыл дугайында ниити билиглер				
1	Дыл болгаш ниитилел. Дыл болгаш культура				
2	Түрк дылдарның аразында тыва дылдың туружу				
3	Диктант				
4	Частырыглар-биле ажыл .Эртеги түрк руниктиг бижиктиң тураскаалдары				
5	Тыва дылдың ажыглаттынынып турар хевирлери				
	Фонетика. Орфография. Орфоэпия				
6	Фонетика. Графика, орфоэпия. Орфографияга катаптаашкын				
7	Хыналда диктант				
8	Частырыглар-биле ажыл. Чугаа агымынга үннерниң өскерлири				
	Ажык үннерниң өскерлишкиннери				
9	Ажык эвес үннерниң өскерлишкиннери				
10	Шын адалганың нормалары. Тыва орфографияның принциптери. Слог. Тыва дылда ударение				
11	Практиктиг ажыл Очулга-биле ажыл				
	Лексика болгаш фразеология				
12	Тыва дылдың сөс курлавырының дугайында билиг				
13	Сөс болгаш ооң уткалары				
14	Лексиканың тывылган угу. Тыва дылдың лексиказының ажыглалы.				
15	Тыва ономастика болгаш ооң онзагайы				
16	Хыналда ажыл				
17	Частырыглар-биле ажыл Тыва лексикография				
18	Тыва дылдың фразеологизмнери				
	Морфемика болгаш морфология				
19	Сөс тургузуу болгаш сөс чогаадылгазының дугайында билиг				
20	Сөс чогаадыр аргалар. Лексика-семантиктиг арга				
21	Морфологтуг арга. Синтаксистиг арга				
22	Морфолог-синтаксистиг арга. Аббревиация болгаш калька аргазы				
23	Конверсия болгаш изоляция аргалары				
24	Морфологияга ниити катаптаашкын				
25	Тускай чугаа кезектериниң грамматиктиг уткалары, грамматиктиг хевирлери				
26	Тускай чугаа кезектериниң синтаксистиг хүлээлгелери				
27	Эдертиг				
28	Дузалал чугаа кезектери				
29	Чугаа кезектериниң морфологтуг сайгарылгазы				
	Чугаа. Чугааның стили				
30	Дыл болгаш чугаа. Чугаа чорудулгазының хевирлери				
31	Харылзажылганың хевирлери. Чугааның аңгы-аңгы байдалдары				
32	Функционалдыг стильдер. Сөзүглелдин стиликтиг сайгарылгазы. Сөзүглелди чаартырының хевирлери				

33	Хыналда ажыл				
34	Частырыглар-биле ажыл				